

נשרים במחוז צפון 2020

נתונים: ספיר שמחי, ד"ר נילי אנגליסטר, אוהד הצופה, יגאל מילר, חוה גולדשטיין, עמית דולב

סיכמה: יפעת ארצי

דצמבר 2020

תקציר

- אוכלוסיית הנשרים הכללית בצפון והמקננת בפרט נמצאת בשפל. בשנת 2020 האוכלוסייה מונה כ-36 נשרים בלבד. בכרמל נצפו 9 זוגות בהתחלת קיבון, אך רק פירחון אחד פרח מקן במצוק גלים.
- 18 נשרים פגועים תועדו בבר במחוז צפון ב-2020, שניים נפגעו מהתנגשות בקווי מתח עליון, 5 מסיבות אחרות ו-11 מסיבה שלא אובחנה.
- 11 נשרים, שמקורם מממשקי תגבור האוכלוסייה, שוחררו השנה בצפון. 7 גוזלים גדלו השנה בגרעין הרבייה וישוחררו לטבע בתום איקלום. בשל הקורונה לא הובאו נשרים מספרד.
- כ-51 טון בשר סופק ב-6 אתרים במחוז צפון, עיקר אספקת המזון חלה בתחנת החי בר בכרמל ובתחנות גמלא ואחו חיספייה בגולן.
- במלכודות חי בר כרמל וגמלא נלכדו 29 א נשרים, מהם 6 נשרים לא מסומנים והשאר לכידות חוזרות של פרטים מסומנים. נכון לסוף 2020 18 נשרים ממשודרים פעילים במחוז צפון.

רקע

בעבר דגרו הנשרים במצוקים בכל הארץ, מהגולן והגליל בצפון ועד הרי אילת בדרום. מאז שנות השמונים פחת מספר הנשרים ממאות רבות של פרטים ועשרות קינים, לכמאתיים פרטים וקינים בודדים מדי שנה בשנים האחרונות. ההרעלות מהוות את הגורם העיקרי להתמעטות וגם בעשור האחרון התרחשו אירועי הרעלה אשר גבו את חייהם של עשרות נשרים.

עקב מצבם הקשה של הנשרים בישראל, מתקיים מאז 1996 מאמץ למנוע את הכחדת הנשרים במסגרת פרויקט פורשים כנף (שותפות בין רשות הטבע והגנים, החברה להגנת הטבע וחברת החשמל לישראל) ובסיוע גופים שותפים, במגוון דרכים להצלת האוכלוסייה: אספקת מזון להבטחת זמינות מזון נקי מכימיקלים, מיגון קווי מתח מפני התחשמלות, הקמת גרעין רבייה להשבה, תאום עם חיל האוויר והתעופה האזרחית למניעת הפרעות כלי טיס, שמירה על קיבון מפני הפרעות, ניטור האוכלוסייה תוך סימון ומעקב טלמטרי לשם זיהוי האיומים וכבסיס להבנת הדמוגרפיה שלהם (מאז 1992 סומנו בישראל מעל 1,400 פרטים שונים) וכן יבוא נשרים מחו"ל להגדלת גרעין הרבייה ולהשבה לטבע.

מטרה

ריכוז המידע המצטבר על אוכלוסיית הנשרים בצפון ופעולות האישוש, לקבלת תמונה על מצב הנשרים בצפון, ולבחינת תוצאות פעולות הממשק.

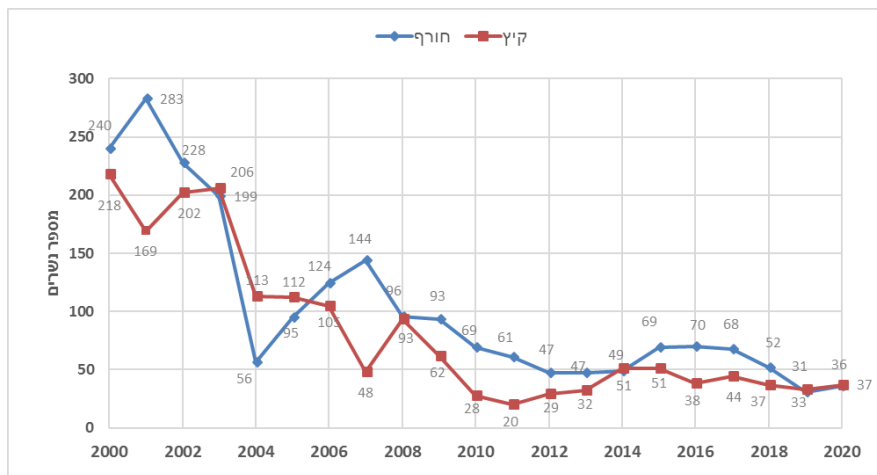
שיטות

איסוף מידע מסקרי קינון, ממאגר תצפיות רט"ג, מגרעין הרבייה, פרטים מיובאים ופרטים מסומנים, והשוואה לשנים קודמות.

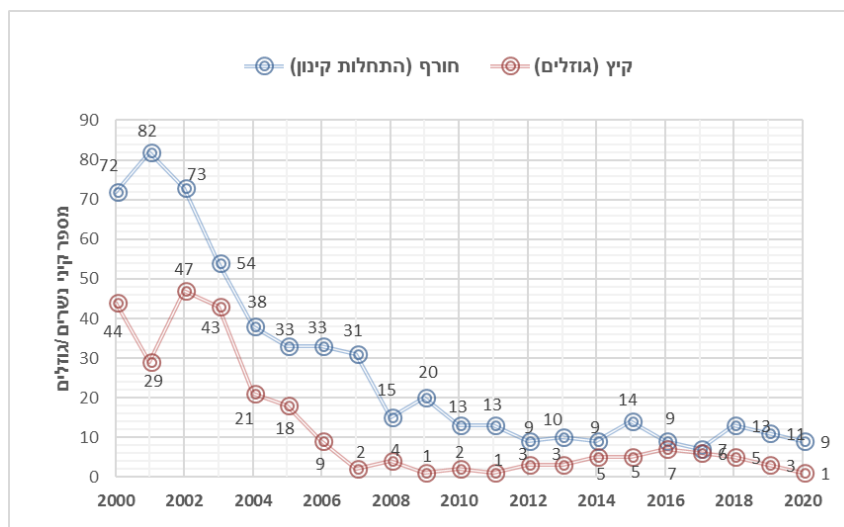
תוצאות

להלן ריכוז המידע על אוכלוסיית הנשרים והממשק במחוז צפון, מעודכן לסוף 2020.

א. גודל אוכלוסייה: פעמיים בשנה, בפברואר וביוני, מתקיימת ספירת נשרים מרוכזת בכל אזורי הנוכחות של נשרים במחוז צפון. מספר הנשרים במחוז צפון ב-2020, כולל נשרים ממושדרים שלא נצפו בעין, היה 36 ו-37 בלבד (תרשים 1).

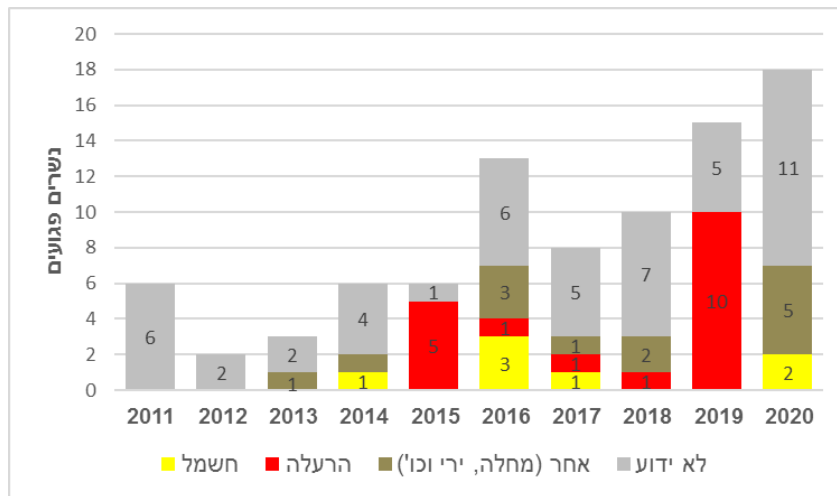
תרשים 1: תצפיות ישירות בנשרים בספירות מרוכזות בצפון בקיץ (קו אדום) ובחורף (קו כחול), שנים 2000-2020

תרשים 2: מספר התחלות קינון (קו כחול) ומספר פרוחני נשרים (אדום) במחוז צפון, שנים 2000-2020

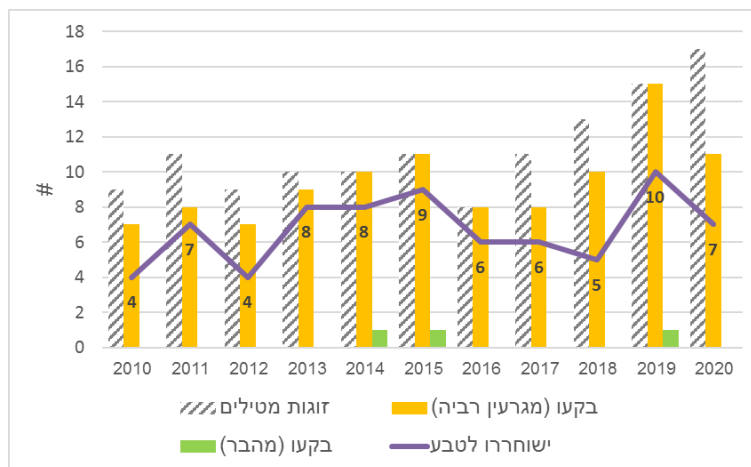
ב. קינון: ב-2020 היו במחוז צפון 9 התחלות קינון, כולן בכרמל (קן אחד בספונים ו-8 בגלים). מתוך ניסיונות הקינון ידוע רק על גוזל אחד שהגיע לפריחה. מהקן בספונים הוצא גוזל בגיל כ-70 יום מאחר והתגלה עם בעיית רככת (תופעה הנגרמת בשל חוסר בסידן זמין או מטבולית, לעיתים בשל רמת עפרת בדם). הצלחת קינון נמוכה זו מבטאת המשך לשפל מתמשך במספר הפירחונים במחוז צפון בעשורים האחרונים (תרשים 2).

ג. פגיעה ותמותה: בשנת 2020 תועדו 18 נשרים שנפגעו בבר במחוז צפון, שניים כתוצאה מהתנגשות בקו מתח עליון, 5 מסיבות שונות (הכשה, הרעלת עופרת, פירחון אחרי שיחרור), והשאר (11) נפגעו מגורם לא ידוע. 9 מהפגועים ב-2020 הם נשרים מושבים שמקורם בספרד.

תרשים 3: תיעוד נשרים פגועים במחוז צפון, שנים 2010-2020. סיבת הפגיעה לקוחה מעיבוד נתוני הבדיקות, שבוצע ע"י ד"ר נילי אנגליסטר

ד. ממשקים לתגבור האוכלוסייה: תגבור נשרים לטבע מתבסס על שחרור נשרים שמקורם בגרעין הרבייה ועל יבוא נשרים משוקמים מחו"ל. גרעין רבייה: בשנת 2020 הודגרו 14 ביצים פוריות. כל הגוזלים שבקעו (8) הועברו לאימוץ זוגות נשרים ולא גודלו בהאכלת יד, כחלק מלקחים משנים קודמות. 7 מהם גודלו בהצלחה וישוחררו לטבע לאחר אקלום.

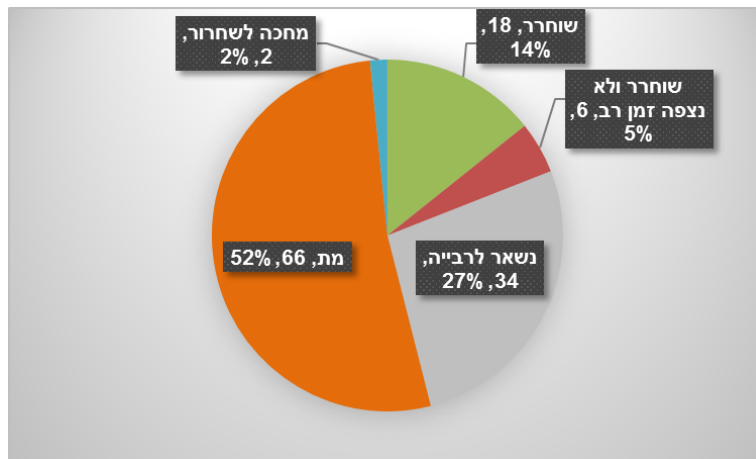

תרשים 4: פעילות גרעין הרבייה בעשור האחרון: מספר זוגות שהטילו (עמודה אפורה), בקיעת ביצים שמקורן מגרעין רבייה (כתום), מהבר (ירוק) ומספר גוזלים שישוחררו לטבע (קו) (2010-2020).

נשרים שהובאו מחו"ל: מתחילת פרויקט השבת הנשרים לכרמל (1989) הובאו פרטים להגדלת גרעין הרבייה. סדנת מומחים בינ"ל לבחינת מאמצי שימור הנשרים, שקיים הפרויקט

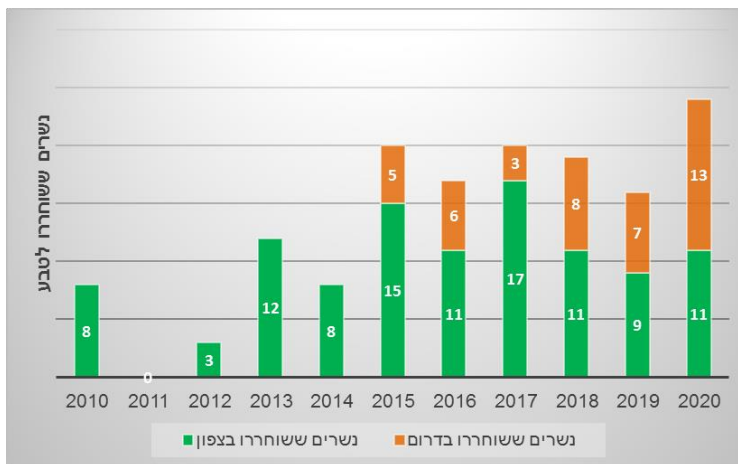
בארץ ב-2011, קבעת שכדי למנוע את הכחדת הנשרים יש לשחרר לטבע מידי שנה 20 פרטים. לשם כך נערך מאמץ להגדלת גרעין הרבייה ובשנת 2015 החל יבוא נשרים מחו"ל. למעט מארמניה, כל הנשרים שיובאו, מגיעים בגילאים שונים (רובם המכריע צעירים), לאחר שנאספו בטבע פגועים וטופלו במגוון פגיעות: הרעלה, דריסה, ירי, חולשה ועוד. מכיוון שכמות הנשרים שנשלחה מספרד גדולה מיכולת האחזקה לשם רבייה, וכן גילם הצעיר שאינו מתאים לרבייה, חלקם הועבר לאיקלום לשם שיחרור לטבע.

בשנת 2020 לא הובאו נשרים נוספים מחו"ל. במהלך שנת 2020 שוחררו בישראל 14 נשרים שמקורם בחו"ל, 6 מהם מתו לאחר השיחרור. סה"כ מאז 2015 הובאו לישראל 126 נשרים מחו"ל, 75 מהם שוחררו ו- 18 מהם שוחררו וכל הידוע בחיים (תרשים 5) ופרטים אחדים כבר התרבו בטבע בהצלחה (החל מ-2018).

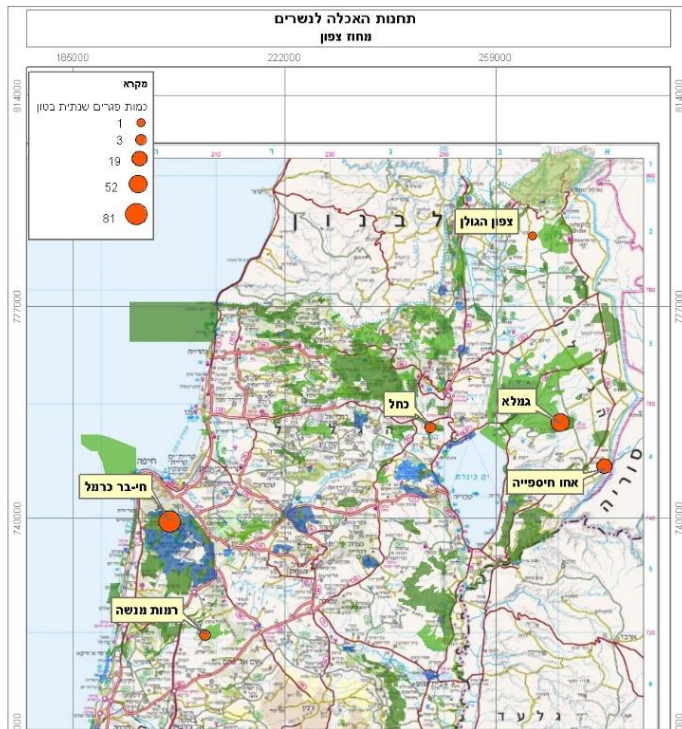
תרשים 5: מצב נשרים שהובאו מחו"ל, עדכני לסוף 2020

שחרור נשרים לטבע: אקלום הנשרים לקראת שחרור מתבצע בכלובי אקלום בחי-בר כרמל ובגמלא ובדרום הארץ. בעשור האחרון שוחררו לטבע בישראל 147 נשרים שמקורם בממשקים המתוארים לעיל, מהם 105 במחוז צפון. בשנת 2020 שוחררו במחוז צפון 11 נשרים (תרשים 6).

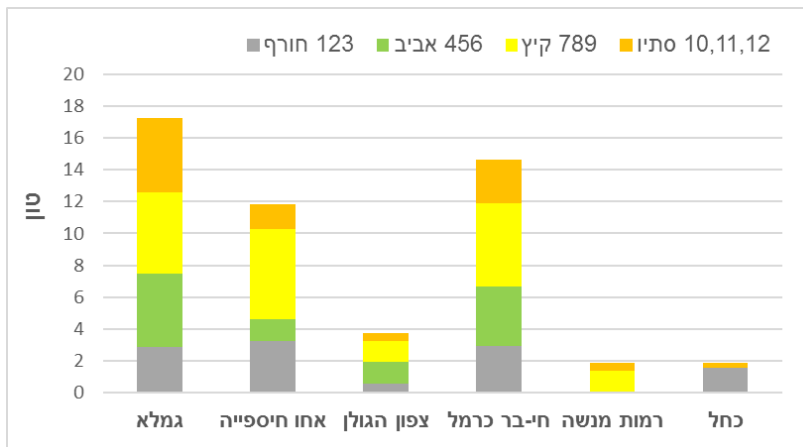
תרשים 6: שחרור נשרים לטבע בצפון (ירוק), ובדרום (כתום) 2020-2010

ה. פעילות בתחנות אספקת מזון: במהלך 2020 היו 6 אתרי אספקת מזון פעילים, שבהם סופק מזון עבור נשרים (מפה 1): חי-בר כרמל, רמות מנשה, כחל ו-3 אתרים בגולן, גמלא, אחו חיספייה וצפון הגולן.

מפה 1: תחנות האכלה לנשרים במחוז צפון, 2020

בשנת 2020 סופקו באתרי אספקת המזון כ-51 טון פגרים. רוב פריטי המזון הם פרות ועגלים ובנוסף סופקו צאן וסוסים. התחנות שתופעלו ביותר הן תחנת חי בר כרמל, גמלא ואחו חיספייה (תרשים 7) בהן סופקו פגרים בכמות גבוהה ולאורך כל חודשי השנה. בשאר התחנות סופק מעט מזון: בכחל בעיקר בחורף וברמות מנשה בעיקר בקיץ.

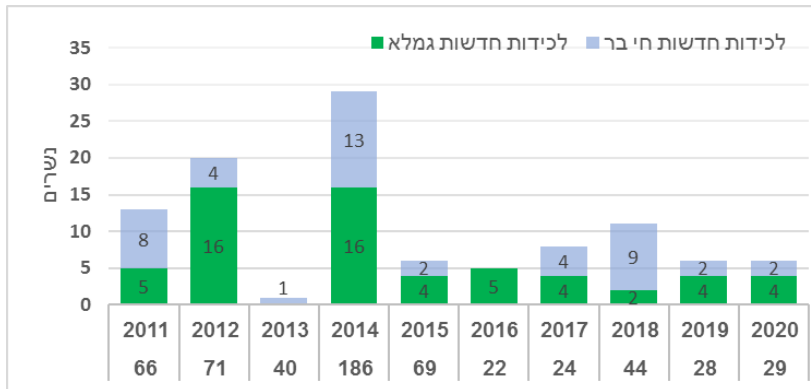

תרשים 7: כמות מזון שסופקה ב-2020 בתחנות במחוז צפון, בחלוקה לעונות.

א. לכידה, סימון ומשדור: במהלך 2020 נלכדו בכלובי הנשרים בגמלא וחי בר כרמל, המשמשים עונתית גם כמלכודות, 29 נשרים, מהם 6 נשרים לא מסומנים והשאר לכידות חוזרות (תרשים 8). הלכידות החוזרות, של נשרים מסומנים מהוות בשנים האחרונות כ-80% מכלל הלכידות. בכל הלכידות נדגמו הנשרים לשלל פתוגנים ורמות עפרת בדם, כחלק ממחקר וניטור האוכלוסייה. הלכידה החוזרת של אותו הפרט בטווח של ימים אחדים

מאפשרת מידע על מידת חשיפה או התפרצות של גורמי מחלה (לדוגמה, מיקופלסמה, שנחשדת כגורם הפוגע בשרידות עוברים או גוזלים מיד לאחר הבקיעה).

בתום 2020 פעילים בצפון 18 נשרים ממושדרים, מהם מתקבלות התראות ממערכת טלגרם המסייעת לסניטציה ולמזעור הפגיעה מהרעלות.

תרשים 8: מספר נשרים
 מהבר שנלכדו וסומנו
 (לראשונה) במלכודות חי-
 בר וגמלא, 2011-2020
 (בתחתית ציר X- מספר
 אירועי לכידה).

סיכום

- אוכלוסיית הנשרים בצפון נמצאת בסכנת הכחדה חמורה: אוכלוסייה קטנה, ללא מגמת התאוששות והשורדת בזכות שחרור פרטים ולא בזכות התרבות טבעית. הקינון חל רק בכרמל, עם הצלחה מועטה, וממשקי התיגבור מספקים נשרים אשר חלקם כלל אינו שורד בטבע לגיל רבייה.
- רבים מגורמי הפגיעה עדין לא מזהים, דבר המונע יכולת תגובה ומזעור התופעה.
- נתוני המעקב אחרי נשרים מסומנים מעידים כי הנשרים בכרמל ובגולן מהווים אוכלוסיית אחת ועם ביקורים הדדיים של נשרים מחו"ל ומהדרום.